

Organizacija mornarice krajem listopada 1943. godine na Hvaru

Prof. Mato Kapović

Početak listopada 1943. godine njemačke snage su uspjele da ovladaju znatnim dijelom Dalmacije. Partizanske snage se uglavnom povlače na otoke gdje vrše pripreme za obranu. Vrhovni štab dolazi do zaključka, da je radi daljnje uspješne borbe protiv okupatora i novonastalih uslova potrebno izvršiti reorganizaciju vojnih snaga na ovom području. U tom smislu je 7. X 1943. donesena Odluka o ukidanju IV operativne zone i Naredba o formiranju VIII korpusa. U njegov sastav ušle su četiri divizije i partizanski odredi Dalmacije. Pošto je bilo jasno da će neprijatelj uskoro započeti sa napadima na otoke i da će u njihovoj obrani važnu ulogu igrati mornarica, Vrhovni štab 18. X 1943. godine imenuje Štab mornarice. Na osnovu te odluke 26. X 1943. godine na Hvaru je izvršena reorganizacija mornarice na novoj osnovi. Nova formacija je izgledala ovako:

a) UŽI štab:

Komandant: Černi Josip
politički komesar: Radović Pero
pomoćnik komandanta Manola Srećko
zamjenik politkomesara: Randić Nikola
načelnik štaba: Mardešić Uroš

U užu štab su također bila predviđena dvojica oficira na službi, ali u prvo vrijeme ta mjesta su bila nepopunjena. Štab je preuzeo najveći dio poslova koji su ranije bili povjereni Štabu flotile naoružanih snaga. Organizacija Štaba mornarice i sektorskih štabova nailazila je na poteškoće zbog nedostatka kadrova. Zbog toga je upućen zahtjev da se svi borci, koji se nalaze u redovima NOV i POJ, a nekada su služili u mornarici, upute Štabu mornarice.

b) ODSJECI

Operativni sa sekcijama:

- operativnom
- obavještajnom
- organizacijskom
- nastavnom

Ovom odsjeku je povjerena organizacija ratne i trgovačke mornarice, zaštita obale, izvođenje akcija protiv neprijatelja, proučavanje najboljih metoda u pomorskom ratovanju te pronalaženje i spremanje novih kadrova. Naravno je bila važna obavještajna služba koja se trebala povezati sa našim obavještajnim centrima na obali. Dobijanje obavještenja bilo je neobično važno radi efikasnijeg djelovanja naših snaga i radi zajedničkih akcija sa saveznicima. Poseban problem predstavljao je način dostavljanja obavještenja jer je o tome zavisio uspjeh mnogih akcija. Štab mornarice je predlagao da se mjesto kurira na najpogodnijim mjestima upotrebljava bezžična ili optička veza.

Odsjek za vezu sa sekcijom za šifru: Čumbelić Živko.

Ovom odsjeku je povjeren zadatak pravovremenog otkrivanja neprijateljskih plovnih jedinica. Odmah su bile poduzete mjere da se uspostavi veza kako između samih sektora tako i između Štaba mornarice i pojedinih sektora. Da bi se mogla ostvariti signalna služba, formirani su kursevi po svim sektorima. Služba veze se nalazila u teškoj poziciji zbog nedostataka optičkih sprava većeg dometa, nedostatka većeg broja bezžičnih stanica, radiotelegrafista itd. Štab mornarice je tada raspolagao sa svega tri radiostnice. U sastavu ovog sektora nalazila se i sekcija za šifru, koja je trebala izraditi kodeks i šifre te vršiti šifriranje i dešifriranje depeša.

Odsjek za minerstvo i zaprečavanje Šušljic Branko. Njima je povjerena dužnost da postavljaju minske zapreke, dižu i uništavaju neprijateljske minske zapreke, luke zaštićuju lučkim barikadama te da zatvaraju uske prolaze koji bi mogli služiti neprijatelju.

Odsjek za obalsku artiljeriju Nikolić Vuk.

Zadatak obalske artiljerije se sastojao u obrani otoka i obalnog područja, te da u zajednici sa otočkim partizan-

skim odredima suzbije svaki neprijateljski napad s mora. Obalska artiljerija se uglavnom sastojala od brodskih topova, a osjećala se velika nestašica nišanskih sprava, durbina, i tablica.

Odsjek za otočke partizanske odrede Prošić Vladimir.

Partizanskim otočkim odredima povjerena je dužnost obrane položaja obalske artiljerije jer je bilo očigledno da će neprijatelj poduzeti iznenadne desantne prepade u cilju uništenja naših baterija. Također im je stavljeno u zadatak da u zajednici sa mornaricom vrše iznenadne desantne prepade i desante na neprijateljska uporišta.

Odsjek za pomorski saobraćaj Filičić Ivo.

Radi što lakšeg rada i ovaj odsjek je bio podijeljen na sekcije:

- saobraćajna
- ribarska
- izvršno lučka služba
- pomorsko-policijska

Njima je povjerena organizacija čitavog pomorskog saobraćaja za vojne i civilne potrebe, upravljanje ribarskom službom, lučkim kapetanijama i lučkim zastupstvima. U pomorskom saobraćaju su se koristila sva prevozna sredstva. Da bi se izbjegli napadi neprijateljskih aviona i otklonile opasnosti od napada savezničkih aviona ili brodova, točno je bio određen red vožnje i pravac kretanja pojedinih brodova.

Ekonomski odsjek Bradačić Ljubo.

I ovaj odsjek je radi boljeg funkcioniranja bio podijeljen na sljedeće sekcije:

- sekcija za ishranu, ljudsku i stočnu
- sekcija za odjevnu, obućnu i posteljnu opremu
- sekcija za ogrjevni, pogonski i potrošni materijal
- sekcija za nabavke, rekvizicije i konfiskacije
- sekcija sprema, opreme, materijala i pribora
- sekcija za knjigovodstvo i računovodno-blagajničku službu,
- sekcija za budžetiranje i kontrolu gazdinstva mornarice.

Zadatak odsjeka je bio da snabdijeva mornaricu svim potrepštinama koje su potrebne za normalan život i rad. Najveća pažnja je posvećena ishrani ljudstva i nabavkama pogonskog materijala.

Tehnički odsjek Armanda Adam.

Odsjek je imao sljedeće sekcije:

- sekcija za plovne jedinice
- sekcija za tehničke radionice
- sekcija za nabavku materijala.

Odsjeku je povjerena dužnost da se brine za ispravnost plovnih jedinica, da vrši potrebne popravke, organizira tehničke radionice i nabavlja materijal koji je potreban za normalan rad odsjeka.

Sanitetski odsjek Bratanić dr. Niko

Njima je stavljeno u dužnost da organiziraju sanitetsku službu u mornarici na plovniim jedinicama, knopenim snagama ili ustanovama. Osim toga morali su prema potrebi organizirati konkretne, dezinfekzione i deratizacione stanice.

Sudski odsjek Carević Jozo.

Odsjek je morao proučavati sva pitanja iz oblasti internacionalnog pomorskog prava ukoliko bi se to pitanje pojavilo u vezi plovidbe naših brodova po svjetskim morima ili stranih brodova u našim priobalnim vodama. Osim toga bili su nadležni za rješavanje svih krivičnih predmeta mornarice.

c) FLOTILA:

U ovim prvim danima reorganizacije mornarice još nisu bile formirane flotile naoružanih brodova koje bi imale jača borbena svojstva. U tom cilju su se prikupljale plovne jedinice i naoružanje za njih. Naoružane plovne jedinice koje su do tada već postojale dodijeljene su po-

jedinim sektorima. Zadatak flotila se sastojao u tome da prvenstveno osiguraju naše pomorske komunikacije jer je to bitno za razvitak NOB. Istovremeno su morale spriječavati neprijatelja u korištenju pomorskih komunikacija. Flotila je morala u zajednici s obalskom artiljerijom i partizanskim otočkim odredima spriječiti svaki neprijateljski desant, a istovremeno vršiti ofenzivne akcije protiv neprijatelja.

d) POMORSKO ZRAKOPLOVSTVO

Nova organizacija nije predvidjela organiziranje pomorskog zrakoplovstva. Ujedno se smatralo da ta potreba neće iskrsnuti ni kasnije. Kao glavni argumenti navode se skučenost Jadranskog mora, koje je zbog toga pod potpunom dominacijom kopnenog zrakoplovstva.

Da bi se što bolje upravljalo i kontroliralo, čitavo područje Jadrana od Soče do Bojane podijeljeno je na šest pomorsko obalnih sektora. Svaki od njih je imao svoj uži štab i sektorsku flotilu.

Podjela je izvršena na slijedeći način:

Prvi obalni sektor (TRŠČANSKI) zauzimao je područje od Soče do Limskog kanala. (Ovaj sektor tada još nije bio uspostavljen).

Drugi pomorsko obalni sektor (KVARNERSKI) protezao se od Limskog kanala do linije otok Grujica-otok Delfin-središta Paškog kanala-rt Vranjak (jugoistočno Jablanac) Komandant Bonačić Jure.

Treći pomorsko obalni sektor (ZADARSKO-ŠIBENSKI) zauzimao je područje od linije Grujica-otok Delfin-središta Paškog kanala-rt Vranjak do rta Žaline (jugoistočno Rogoznica). Komandant Ikica Mladen.

Četvrti pomorsko obalni sektor (SPLITSKI) zauzimao je područje od rta Žaline do linije — sredina Korčulanskog kanala (uključivši otok VIS i otok Ščedro) sredina Neretljanskog kanala — selo Zaostrgo. Komandant Podboj Franc.

Peti pomorsko obalni sektor (PELJEŠKI) protezao se od linije — sredina Korčulanskog kanala — sredina Neretljanskog kanala do zaljeva Robinzon sjeverno od Cavtata.

Formacijski sastav ovog sektora je bio slijedeći:

a) uža štaba:

Komandant: Vlašić Blagoje
politički komesar: Dužević Rato
zamjenik komesara: Trenta Petar
načelnik štaba: Orhanović Marko
adutant: Štuk Stjepan

b) sekcije:

operativna

nepopunjeno

obavještajna

intendantska: Vukov

tehnička: Marasović Milan

za pomorski saobraćaj: Marinović

c) referenti:

za vezu: Kvac Jože

za ministarstvo i zaprečavanje nepopunjeno

za obalsku artiljeriju: Kalodera Marko

za otočke partizanske odrede: Jeričević Božo

za sanitet: Palčok Vedran

za sudstvo nepopunjeno.

d) sektorska flotila: Milat Vicko

U ovom trenutku je flotila raspolagala sa dva motorna ribarska broda naoružana sa mitraljezima i puškama.

Šesti pomorsko obalni sektor (BOKELJSKI) protezao se od zaljeva Robinzon do rijeke Bojane. Prvi i šesti sektor nisu bili organizaciono povezani sa ostalim dijelom obale, jer su se nalazili u rukama neprijatelja.

Suradnja pješadije i mornarice kod desantnih napada na južnom Jadranu tokom NOB-e

Desantni napadi su poseban oblik borbe, koji su naše snage tokom NOB-e primjenjivale na Jadranu u borbi protiv okupatora. Ovi napadi su vršeni na čitavom području Jadrana, a u južnom Jadranu ih izvode jedinice XXVI divizije, a nešto kasnije i mornarička pješadija u suradnji s mornaricom. Kod pomorskih desantnih napada dolazi do punog izražaja suradnja mornarice i pješadije. O desantnim napadima kao posebnom obliku borbe protiv neprijatelja govori se i u izvještaju Štaba mornarice od 26. X 1943. godine.

Zauzevši Pelješac, Korčulu i Mljet okupator je čvrsto vjerovao da na tom području više nema partizanskih snaga, te da nisu moguće nikakve partizanske akcije većih raz-

mjera. Nijemci su smatrali da partizanske snage, koje su se nalazile na Visu i spremale obranu otoka od mogućeg njemačkog napada nisu u stanju da izvrše bilo kakvu desantnu akciju u njemačkoj pozadini, a svaki pokušaj iskrcavanja na udaljena područja Pelješca ili Mljeta bez jake podrške avijacije i mornarice izgledalo im je kao utopija. Interesantno je napomenuti da su u pogledu desantnih akcija na područje južnog Jadrana i saveznici imali slično mišljenje. Kada je zatražena pomoć njihove mornarice prilikom planirane akcije na Mljet i Korčulu krajem travnja 1944. oni su odgovorili, da neće učestvovati u akciji koja nema nikakvog izgleda na uspjeh. (Kasnije su nam saveznici pružali pomoć).

»Biokovac« — jedan od partizanskih naoružanih drvenih brodova

Međutim, borci XXVI divizije, rođeni i odgojeni na tom istom području gdje su vršili desante, poznavajući svaki komad zemlje, svaku uvalu ili greben, još jednom su pokazali čitavom svijetu da narodu koji brani slobodu nije ništa nemoguće. I zato je iznenađenje Nijemaca bilo ogromno kada su iznenađeni na tom području napadnuti njihovi garnizoni. Oni su uzaludno poduzimali »čišćenje terena« jer nigdje nisu mogli naići na partizanske snage. A nisu ih mogli zateći jer su se desanti vršili na slijedeći način: Najprije bi se sakupili podaci o neprijatelju i u detalje planirala akcija, a onda bi mornarica u najvećoj tajnosti noću prebacila borce u blizinu mjesta određenog za napad. Iznenađnim napadom, koristeći momenat iznenađenja, neprijatelj bi bio razbijen i već slijedeću noć pješadiju bi na određenom mjestu čekala mornarica da ih skupa sa trofejima i zarobljenicima povrati u polaznu bazu.

Među najznačajnije desantne napade u južnom Jadranu spadaju: akcija na Korčulu i Mljet krajem travnja 1944. godine, akcija od 21. srpnja 1944. kada je napadnuta njemačka kolona između Kune i Oskorušna, akcija koja je izvedena 23. srpnja na Mljetu, akcija izvedena noću 1. kolovoza na Korčuli itd. Ovi napadi su nanosili Nijemcima velike gubitke, a time je i njihova moć na južnom Jadranu znatno oslabljena.

Od svih napada najveći uspjeh je postigla akcija na Mljet i Korčulu izvedena krajem travnja, kada su uništeni njemački garnizoni i zaplijenjen veliki ratni materijal.

Povodom spomenute akcije drug Tito je uputio telegram slijedećeg sadržaja: »Borcima, komandantima, komandirima i politkomesarima 26. divizije i mornarice, koji su se istakli prilikom napada na otoke Korčulu i Mljet, izražavam svoju zahvalnost i priznanje videći njihovo držanje i upornost prilikom uništavanja fašističkih zločinaca, koji su toliko zločina počinili. Pronijeli su još jedanput slavu oružja NOV i POJ u svim savezničkim zemljama. Slava palim herojima, koji su dali živote za slobodu svoga naroda.«

Tito, maršal Jugoslavije

Komandant Bliskog Istoka general Vilson uputio je tim povodom drugu Titu telegram: »Mnogo cijenim rad Vaše vojske u napadu na Mljet i Korčulu. Bio bih Vam zahvalan ako izručite komandirima i borcima moje čestitke za njihovu uspješnu borbu.«

Mr. Vilson

U prilogu donosimo operativni izvještaj Štaba Lastovske flotile u kojem se govori o jednoj takvoj akciji.

Štab lastovske flotile

Broj 31

23. jula 1944. g.,

Operativni izvještaj.

Štabu V POS

U vezi zapovijesti komandanta sastava, oficira IV POS od 21. jula 1944. godine izvještavamo slijedeće:

21. jula 1944. godine u 20.00 sati isplovio je sastav od NB 12, B 1, B 2 i motornog broda »Slobodan«, tegljen od NB 12 sa zadatkom ukrcavanja bataljona I dalmatinske brigade sa Pelješca na Lastovo. Rukovodilac pom. operacija pp. Vidan i komandant Lastovske flotile ukrcali su se na NB 12, a na B 1 ukrcan je za peljara komandant PČ 64 Vjeko Padovan. Iz Sv. Petra sastav je vozio južno od otoka Lastova do rta Goli (Mlet) i izbjegavajući minski zasun nastavio je vožnju u kursu južno od kote 326 SE od Potomja (Pelješac). Na mjesto ukrcavanja sastav je stigao u 00,45 sati, gdje je već čekao bataljon I dalmatinske brigade. Uslijed jakog mora »Slobodan« nije mogao pristati već je B 1 prvo pristao i ukrcao 90 boraca, koji su bili prekrani na NB 12. Čim se B 1 udaljio od mjesta ukrcavanja pristao je B 2 koji je ukrcao 4 ranjenika i 60 boraca i prebacio na »Slobodana«. Zatim je opet pristao B 1 i ukrcao 43 njemačka zarobljenika i 8 bivših talijanskih vojnika, ponovno je pristao B 2 i ukrcao ostatak bataljona od 60 drugova. Uslijed jakog mora nije se moglo ukrcati 7 konja zaplijenjenih od neprijatelja. Za vrijeme ukrcavanja osiguranje je vršio NB 12 oko 400 metara od obale. Ukrcanje je završeno u 02,45 sati, kada je sastav krenuo povratnim kursom do rta Goli (Mlet), odayde obalskom navigacijom sjeverno od otoka Lastova, zaštićen od jakog mora sa SE. U Sv. Petar (Lastovo) sastav je stigao u 07,50 sati. Za vrijeme čitave pomorske operacije nije bilo susreta s neprijateljem. U vožnji od Mljeta prema Lastovu radi jakog mora prekinut je tegleći konop između NB 12 i »Slobodana« koji je nastavio vožnju vlastitom snagom potpomognut jedrom.

*Politkomesar
nečitljivo*

*Operativni oficir
POLJANEC*

*Komandant
VLAŠIĆ*

PČ-8 »Udarnik« bio je prvi naš i saveznički brod koji je 5. maja 1945. godine uplovio u oslobođenu Tršćansku luku.

Partizanske pomorske akcije u Južnom Jadranu

Pokušaj njemačkih brodova da dopru u Trstenik

Njemačke snage, zauzevši Pelješac, nastojale su po svaku cijenu da radi snabdijevanja svojih trupa osiguraju pomorski saobraćaj na južnom Jadranu. Planirane akcije protiv Korčule i Mljeta nisu se mogle zamisliti bez podrške mornarice i zato su nastojali da u određenim lukama na Pelješcu sakupe dovoljan broj brodova. Već 17. studenog oko 12 sati dva neprijateljska broda pokušavaju se probiti u pravcu Trstenika. Partizanska baterija s Mljeta odmah je otvorila vatru. Brodovi su jedno vrijeme pokušali nastaviti vožnju, ali su se ubrzo vratili natrag i zaklonili u Mali Vratnik. Oko 13 sati isplovio je iz Sobre patrolni čamac »Lapad« da izvidi situaciju. On je na sjevernoj obali Olibe pronašao oba broda. To su bili »Roditelj« i »Miloš«, oba iz Račišća. »Roditelj« je bio oštećen artiljerijskom vatrom te ga je posada nasukala dok je nešto dalje bio vezan »Miloš«. Izvidivši situaciju, »Lapad« je otvorio vatru, ali se ubrzo morao povući, zbog znatno jačeg neprijateljskog naoružanja.

Akcija engleske i naše mornarice kod Korčule kolovoza 1944. godine

Početkom kolovoza 1944. izvršena je zajednička akcija naših i engleskih snaga na otok Korčulu. U ovoj akciji pored ostalih brodova, učestvovao je i PČ 48 iz Lastovske flotile. Već 1. VIII PČ 48 dobio je zadatak da isplovi i stavi se na raspoloženje savezničkom sastavu. Glavni zadatak PČ 48 je bio u tome da sa savezničkog invazionog broda (koji nije mogao pristati uz obalu) prebaci bataljon vojske na obalu. Čim je pješadija prebačena na obalu, ona je napravila mostobran i na taj način pružala zaštitu iskrcanim topovima. Uskoro je otpočela artiljerijska vatra na njemačke položaje. Pošto je njemačka artiljerija odgovorila vatrom, brodovi su se sklonili uz samu obalu Korčule. Nakon izvršenog zadatka PČ 48 je skupa sa konvojem krenuo put Lastova. Nedaleko Lastova on je odriješen iz teglja te je uplovio u luku Sv. Petar.

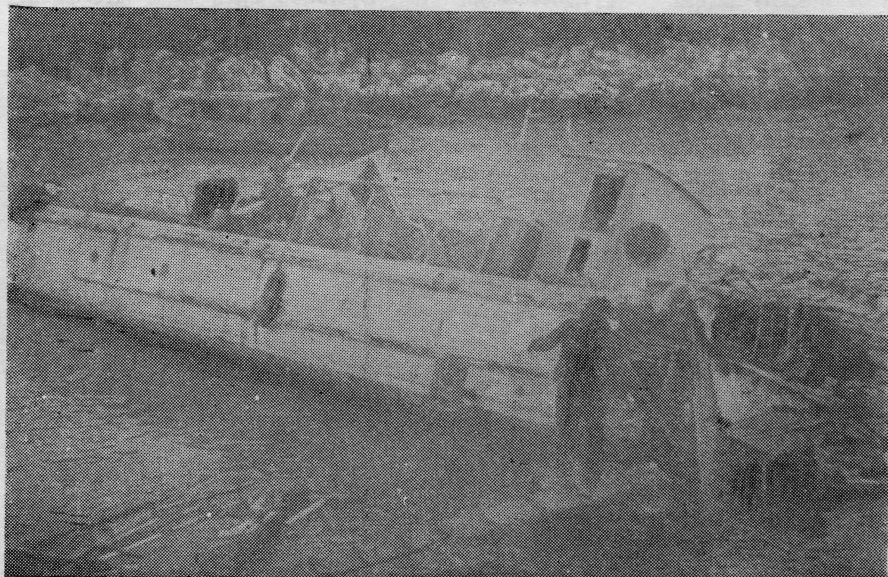
U ovoj akciji je učestvovalo još pet naših invazionih brodova koji su uglavnom prevozili trupe, šest britanskih invazionih brodova, a čitav konvoj je imao zaštitu engleskih ratnih brodova i savezničkih aviona koji su istovremeno bombardirali neprijateljske položaje.

D. Pulitika: Porinuće partizanskog leuša pred napad na neprijateljski brod

Sukob NB 2 i njemačkih snaga u Lastovskom kanalu

Partizanski brod NB 2 plovio je noću 17. ožuljka iz Korčule prema Lastovu. Bio je naoružan topovima i mitraljezima. Ploveći prema Lastovu opazio je signaliziranje u pravcu sjevera, a pošto je bio obaviješten od saveznika da će njihovi brodovi tokom noći patrolirati u kanalu smatrao je da su to sigurno Englezi. Međutim, svega sat kasnije iznenada je otvorena vatra na brod sa tri torpedna čamca. Prvi rafali su onesposobili skoro čitavo naoružanje broda, a komandant, smatrajući još uvijek da su to saveznici, davao je znakove raspoznavanja. Pošto neprijateljska vatra nije prestajala, komandant je konačno shvatio da se radi o njemačkim čamcima i naredio da se prihvati borba. Istovremeno povećao je brzinu do krajnjih granica da bi se dohvatio obale Lastova. Neprijatelj ga je uporno slijedio i postepeno vatrom uništavao. Iako je brod bio zapaljen, preostalom dijelu posade i ranjenicima, uspjelo je da se čamcem prebace na Lastovo.

Naoružani brod NB-5 »Ivan« poslije kratke ali slavne službe u mornarici NOVJ potopljen je u uvali Mala Grška na Hvaru bombama njemačkih »Merseršmita«.